

15/2/2009

נושאונט מס' 9

דבר העורך

שלום רב,

מגן ההוקרה בו זכתה איל"ת. צילום: הדי אור

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

במסגרת יום הבולאות האחרון, שהתקיים בסוף דצמבר, זכתה איל"ת במגן הוקרה מיוחד מטעם התאחדות בולאי ישראל. המגן נועד להביע הערכה לאגודה על פעילותה בשנים האחרונות לקידום הבולאות. נציגי ההתאחדות ציינו את ייחודה של איל"ת כאגודה המוציאה לאור שלושה עיתונים בולאים איכותיים, תוך הקפדה על לוחות הזמנים. כן צוינה לשבח פעילותה של האגודה במהלך התערוכה העולמית שהתקיימה בתל אביב בחודש מאי. איל"ת הייתה האגודה הבולאית היחידה אשר הפעילה דוכן בתערוכה, רשמה חברים חדשים רבים, ופעלה לקידום הבולאות.

אחת המסורות של יום הבולאות היא בחירת "בולאי השנה". לרוב מוענק התואר לאספנים "מקצוענים", אשר זכו בהישגים בתערוכות בינלאומיות. השנה הוענק התואר **ליצחק ולשביט טלמן**. יצחק ושביט מסייעים בהתנדבות מזה שנים להתאחדות בולאי ישראל להעמיד בולים לרשות הילדים המשתתפים בחוגי הנוער בכל רחבי הארץ. שביט גם עורכת את נושאונצ'יק – העיתון הבולאי לילדים ולנוער שמוציאה איל"ת. שמחנו לראות כי הוחלט הפעם להעניק את תואר "בולאי השנה" למי שמצטיין בעזרה לזולת, ועוד יותר שמחנו על שפעילותם המסורה של יצחק ושביט זכתה להכרה שכזו. באמת שאין ראויים מהם לכבוד זה.

הבחירות לכנסת כבר מאחורינו, וזה הזמן להתמקד בהנאות של החיים, ובהן איסוף בולים וקריאת עיתונים בולאים. לפניכם, איפוא, גיליון חדש של נושאונט, הפותח את שנת הפעילות השלישית של עיתוננו.

תיהנו,
יורם ואריק.

קרב השירות באוקיינוס האטלנטי – חלק ראשון גדעון רענן

1. מבוא

בשנות ה-30 של המאה ה-20 החזיקה בריטניה בצי הסוחר הגדול בעולם, אשר מנה למעלה מ-6,700 אניות בעלות יכולת שייט במרחבי האוקיינוסים. תלותה המוחלטת של בריטניה ביכולתו של צי זה לספק את מרבית צרכיה בזמן מלחמה הייתה מכרעת. יכולת זו היוותה את החמצן הכלכלי של האי, ונגעה באופן ישיר בכל אזרח ובכל משק בית. כך היה במלחמת העולם ה-I, וכך היה שבעת מונים במלחמת העולם ה-II.

על מנת לאפשר אספקה שוטפת של חומרי גלם, סחורות, מזון וציוד לחימה מארצות הברית לאי הבריטי וליבשת אירופה כולה, פיתחו והפעילו בנות הברית את "שיטת השיירות". מלחמה מרה וקרבות עקובים מדם התנהלו בין השנים 1940 ל-1945 במרחב הימי שבין העולם הישן לחדש, קרי - צפון האוקיינוס האטלנטי והים הצפוני. קרבות אלו מכונים כיום "הקרב על האטלנטי".

"עדת הזאבים" הייתה טקטיקה שננקטה על ידי הצי של גרמניה הנאצית, ובמסגרתה קבוצת צוללות הכתה ללא רחם בשיירות צי הסוחר. הללו ניסו באופן נואש להתגונן באמצעות משחתות, פריגטות, קורבטות ומטוסים. כ-80,000 ימאי צי סוחר ואנשי צוותות הציים המלחמתיים משני הצדדים מצאו את מותם במימיו הסוערים והקפואים של צפון האוקיינוס האטלנטי.

2. האמנה האטלנטית

בפרוץ מלחמת העולם השנייה הייתה ארצות הברית של אמריקה ניטרלית. אולם בפועל הייתה לממשל האמריקאי נטייה מובהקת לטובת בנות הברית. במרץ 1941 הועבר בקונגרס האמריקאי חוק "השאל – החכר", אשר הסמיך את הנשיא, **פרנקלין דלאנו רוזוולט**, להעביר סיוע לכל מדינה אשר ההגנה עליה חיונית לביטחונה של ארצות הברית. חוק זה היווה את הבסיס עליו נסמך הסיוע האמריקאי לבריטניה.

חתימת האמנה האטלנטית:
ווינסטון צ'רצ'יל ופרנקלין דלאנו רוזוולט
בפגישתם במפרץ ארגנטינה

באוגוסט של אותה שנה זומנה וועידת פיסגה היסטורית בה נטלו חלק נשיא ארה"ב רוזוולט וראש ממשלת בריטניה

ווינסטון צ'רצ'יל. הפגישה התקיימה במפרץ ארגנטינה אשר בדרום ניופאונדלנד, על גבי אוניות מלחמה משני הצידים. במהלך הפיסגה נחתמה "האמנה האטלנטית", ובה סוכמו מטרות העל המשותפות לשני העמים: כיבוד זכותו של כל עם להגדרה עצמית, הבטחת חופש השייט והשכנת שלום עולמי.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

3. השיירות

במלחמת העולם השנייה, הכילה שיירה אופיינית בין 12 ל-40 אניות סוחר, אשר לוו לצורכי הגנה על ידי משחתות, פריגטות, קורבטות ומטוסי סיור ותקיפה. במהלך המלחמה נעשה שימוש בכ-200 נתיבי שיט שונים, אשר כמחציתם הותקפו במהלך המלחמה על ידי שיטת הצוללות של גרמניה הנאצית.

התקבצות אניות וגיבושן לשיירה

לצורכי מעקב, תקשורת והתכתבות נהוג היה לתת כינוי לכל שיירה. כינוי זה היה מורכב מצירוף של מספר אותיות וספרות אשר בדרך כלל הכילו את נמל המוצא, יעד השיירה ומהירותה הממוצעת (האות F לסימון שיירה מהירה ואילו האות S כאינדיקציה לשיירה איטית). מנקודת מבט בריטית האות H סימנה O-Home וצינה Outward, כלומר שיירות יוצאות. כך, לדוגמה, השיירה HF פירושה שיירה החוזרת לבריטניה מהליפקס שבקנדה (קיצור של Home from Halifax). לעומת זאת מאחורי הצירוף MKS מסתתרת שיירה איטית הנעה מהים התיכון לבריטניה (Mediterranean to UK, Slow).

הנתיבים החיוניים ביותר היו, כמובן, אלו שהובילו מארצות הברית וקנדה לנמלי האי הבריטי ולמורמונסק שבצפון רוסיה, ועיקר הקרבות הימיים אירעו לאורך נתיבים אלה. לעיתים כתריסר שיירות ובהם כ-20,000 מלחים, אנשי צי סוחר וצי האבטחה המלווה חצו בו זמנית את האוקיינוס בשני הכיוונים במהירות ממוצעת של 7 ו-9 קשרים. באזורי הים שהיו ידועים כמועדים לפורענות נהגו השיירות להפליג בזיג-זג, על מנת להקשות על התוקפים ביירוט השיירה ובקביעת נתיב הפלגתה.

בשנות המלחמה נזקקה בריטניה לכ-40 מיליון טון של מזון, חומרי גלם ומוצרים שונים. הדרך היחידה לאספקת כמויות אלו הייתה בדרך הים. אולם עקב פעילותו היעילה של צי הצוללות הגרמניות ביישום טקטיקת "עדת הזאבים" (ראה להלן) לא ניתן היה לעמוד בכמויות האספקה הללו. כתוצאה מכך נקטה הממשלה הבריטית בצעדי צמצום קיצוניים, ובכללם קיצוב חמור של המזון לאוכלוסייה. לצעדים אלו הייתה השפעה מוראלית קשה על העם הבריטי.

מטוס סיור מדגם "סנדרלנד"
חג מעל שיירה

4. הגנת השיירות

שיירה הייתה, כאמור, קבוצת אניות סוחר, אשר לוו על ידי מספר אניות צי כהגנה היקפית. הליווי כלל משחתות, פריגטות, קורבטות, כלי שיט נוספים קטנים יותר וכן מטוסי סיור ותקיפה ימיים מבסיסים חופיים בבריטניה, ארצות הברית וקנדה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

אחד מאמצעי הלחימה החשובים ביותר כנגד צוללות היה מכשיר שכונה בבריטניה ASDIC קיצור של Anti Submarine Detection Investigation Committee. מכשיר זה מוכר יותר כיום בשמו האמריקאי, SONAR (ראשי תיבות של Sound Navigation And Range). מכשיר זה לגילוי צוללות עושה שימוש בהתפשטות גלי קול מתחת לפני הים. על ידי קליטת ההד החוזר מהם ניתן לקבוע את המרחק בו נמצאת הצוללת ואת מגמת התנועה שלה. טווח הגילוי של הסונאר היה עד כ-1500 מטרים. טכנולוגיה זו פותחה על ידי הבריטים בתקופה שבין מלחמות העולם, והיא שוכללה במהלך שנות המלחמה.

ליווי שיירה על ידי פריגטה בריטית מדגם "ריבר"

אניות הליווי בשיירה צוידו במכשיר גילוי זה ובכך סיפקו הגנה לשיירה. כעת היה על הצוללות התוקפות לחדור מבעד למסך גלי הקול לפני שיוכלו לתקוף את השיירה. כאשר נתגלתה מטרה תת מימית על ידי אחת מאניות השיירה הוחשו לאזור כלי השייט העל מימיים. כלים אלו, שהם מהירים בהרבה מהצוללות, החלו בתקיפתן על ידי פצצות עומק. בהמשך המלחמה שוכלל הסונאר כך שיכול היה לאתר שיגור טורפדו מצוללת תוקפת ואף לקבוע את העומק בה היא משייטת.

אמצעי לחימה חשוב נוסף שהוכנס לשימוש תוך כדי מלחמת העולם ה-II היה המכ"ם, או בשמו הלועזי RADAR - Range And Direction. עקרון הפעולה של הרדאר דומה לזה של הסונאר, אלא שכאן שודרו לחלל האוויר גלים אלקטרו-מגנטיים, בתחום התדירויות של גלי הרדיו. ההד החוזר נקלט על ידי אנטנה, ועיבוד האות המוחזר מהמטרה אפשר לקבוע את כיוונה והטווח אליה. יכולתו של המכשיר הייתה כה טובה, עד שביום נאה ובים שאינו סוער במיוחד ניתן היה לאתר את ראשו של פריסקופ המבצבץ מעל פני הים. מכשיר זה הותקן באוניות השטח המלוות, ומאוחר יותר גם במטוסי הסיור.

תמונה על גבי מסך המכ"ם

אמצעי לחימה שלישי ואחרון שהוכנס לשימוש בתקופת המלחמה היה מכשיר לאיכון שידורי רדיו. הצוללות הגרמניות נדרשו לתקשר עם המפקדה שבחוף על מנת לתאם את אזורי התקיפה ולהעביר דיווחים שוטפים על פעילותן. מכשיר ה-HF/DF - ראשי תיבות של High Frequency Direction Finder יכול היה לאתר את כיוונה של צוללת, יחסית לאנטנה הקולטת, ברמת דיוק גבוהה ביותר על סמך גלי הרדיו ששידרה ולו גם בפרק זמן קצר ביותר.

תקיפת הצוללות בוצעה מאניות השטח המלוות על ידי מגוון של פצצות עומק, ובהמשך - עם עלייתה לשטח של הצוללת - על ידי תותחים ומקלעים. מטוסי הסיור האווירי תקפו מיד עם זיהוי הצוללת באמצעות מקלעים ועל ידי הטלה למים של טורפדו תקיפה אקוסטי.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

5. ראשית הקרב על האטלנטי

צוללת גרמנית Type VII

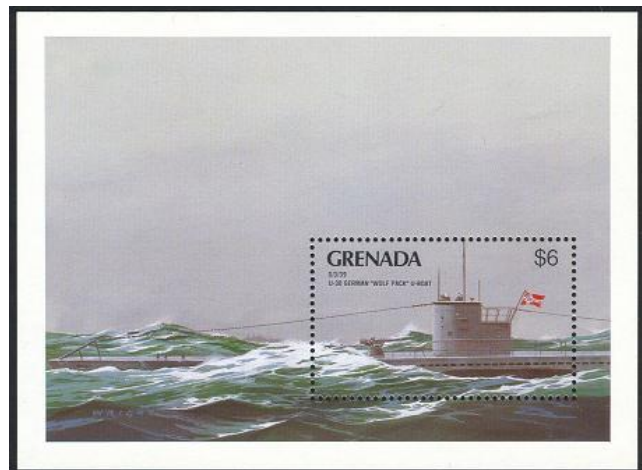
ה-Royal Oak

בראשית מלחמת העולם ה-II היה ה-Type VII דגם הצוללות הנפוץ בצי הגרמני. דגם זה שופר לאורך שנות המלחמה ויוצר במגוון וריאציות בכמות של למעלה משבע מאות יחידות. "סוסי העבודה" היו ה-U-boat Type VII-C בדחי 860 טון, אורך 67.50 מטר ורוחב 6.20 מטרים. המהירות העל מימית של הצוללות הגרמניות הייתה 17 קשר, והמהירות התת מימית 7½ קשרים. צוללות אלו היו בעלות טווח פעולה על מימי של 8,500 מייל ותת מימי של 94 מייל, עם עומק צלילה של 220 מטר. מבחינת חימוש עמדו לרשותם 4 משגרי טורפדו בחרטום ואחד בירכתיים ובסך הכל 14 נשקי טורפדו, וכן תותח חרטום בקוטר 88 מילימטר.

יכולתה של הצוללת לא זכתה להערכה גבוהה בקרב מקבלי ההחלטות בצי של גרמניה הנאצית, וכתוצאה מכך עם פרוץ המלחמה עמדו לרשות הצי רק 56 צוללות, ורק מחציתן היו פעילות. תוך כדי המלחמה גדל מספרן עד כדי 1,177 אם כי בזמנית לא היו יותר מאשר מאות בודדות בשרות ומתוכן עשרות כשירות לפעילות מבצעית. אדמירל **קרל דניץ**, מפקד צוללת נערץ מוותיקי מלחמת העולם ה-I, היה מפקדה העליון של שייטת הצוללות הגרמנית.

ה-U-47 מטביעה את ה-Roam Oak

הצוללת U-30 הטביעה את ה-Athenia

את מועד תחילתה של מלחמת הצוללות ניתן ליחס לטעות מצערת. אניית נוסעים בריטית בשם Athenia זוהתה כאנייה חמושה המעבירה

כוחות צבאיים, והוטבעה על ידי הצוללת U-30. 118 נוסעים נספו בתקיפה זו, ובהם 22 אזרחים אמריקאים. הגרמנים, שחששו מתגובתה של ארצות הברית (כפי שקרה בפרשת הטבעת הלואיטניה במלחמת העולם ה-I), ניסו להסתיר את האירוע. זמן קצר לאחר מכן, במבצע רב תעוזה, חדרה הצוללת U-47 בפיקודו של **גונטר פרין** לבסיס הצי הבריטי בסקפה פלו, סקוטלנד, וטיבעה את אניית המערכה Royal Oak. מכאן ואילך

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

גדל צי הצוללות הגרמני בהדרגה, והגיע לכדי שיא בקצב בנייה והשקה של 10 יחידות בחודש בראשית 1941.

6. "התקופה היפה" ו-"עדת הזאבים"

מלחמת השיירות התנהלה באוקיאנוס האטלנטי בו תקף הצי הגרמני שיירות אספקה לאי הבריטי ומאוחר יותר לרוסיה בניסיון לסייע למאמץ המלחמתי בחזית המזרחית. שיאה התרחש ב-18 החודשים שבין יולי 1940 לדצמבר 1941, וזכה בפי כח הצוללות הגרמני לכינוי "התקופה היפה" (Fortunate epoch).

122 אניות סוחר וכח ליווי טובעו בין החודשים מרץ ומאי 1940, ועוד 300 אחרות הלכו בדרכם מאמצע יוני ועד אוקטובר של אותה שנה. בסך הכל כ-1.5 מיליון טון של חומרי גלם, סחורות, ציוד ומזון מצאו את דרכם למצולות. הצלחה גרמנית זו נזקפת לזכות פעילותן היעילה והנחרצת של צוותי הצוללות, אשר פעלו כזאבים בודדים במרחבי האוקיאנוס.

מפקד מביט בפריסקופ

החל מראשית 1941 ארגן האדמירל דניץ את צי הצוללות הצפון האטלנטי ב-3 קבוצות אשר מוקמו באופן אסטרטגי לאורך נתיבי השייט העיקריים. טקטיקת פעולה זו ידועה בכינויה "עדת הזאבים". על פיה צוללת שאיתרה שיירת אספקה המתנייה מספר ימים, ועקבה מרחוק אחר השיירה. בו בזמן התקבצו לאותו אזור גיאוגרפי מספר צוללות נוספות. כאשר הגיע הכח הגרמני לכדי 5-7 צוללות - הותקפה השיירה. את ההפלגה אל אזורי התצפית והמארב נהגו הצוללות הגרמניות לעשות בשיט על מימי מהיר, בעיקר בלילה. בשעות היום נהגו לצלול לפרקי זמן קצרים לצורכי התחמקות מגילוי על ידי מטוסי סיור או האניות של האויב. התקיפה נערכה בעיקר בשעות הלילה, בהתגנבות אל קירבת השיירה. התקיפה עצמה החלה בשיגור טורפדו אל המטרה תוך כדי צלילה ונמשכה בעליה אל פני המים ובירי תותחים בהפלגה על השטח.

קרב השיירות באוקיאנוס האטלנטי:
"עדת הזאבים" במרדף אחרי שיירה

תקיפת אנייה – מבט
מבעד לפריסקופ

מרבית הקרבות הימיים התרחשו בצפון האוקיאנוס האטלנטי, בשטח הימי שנותר ללא כיסוי אווירי מצד בנות הברית. על מנת לחצות מרחב ימי זה נדרשו השיירות לכ-4 ימים של הפלגה מהירה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

בנובמבר 1942 שיירה שכינויה SC-107 איבדה 15 כלי שיט בדחי כולל של 82,430 טון ללהקה של 10 צוללות. במרץ 1943 התרחש קרב הצוללות הימי הגדול האחרון באטלנטי- "עדת זאבים" בת 38 צוללות סגרה על 2 שיירות SC-122 ו-HX-229 ובפרק זמן של 4 ימים הורדו למעמקים 22 אניות מכוח בנות הברית וכרבע מהימאים על סיפון של כח הליווי מצא את מותו. אבדות הצד הגרמני הסתכמו בצוללת בודדת.

אך מיד לאחר אירוע זה השתנתה הרוח לרעת גרמניה הנאצית, ועל כך בחלקו השני של מאמר זה.

גדעון רענן אוסף נושאים רבים הקשורים לים, עם דגש על צוללות.
לתגובות: raanan18@zahav.net.il

עקרונות לשיפוט - מצב ונדירות מנחם לדור

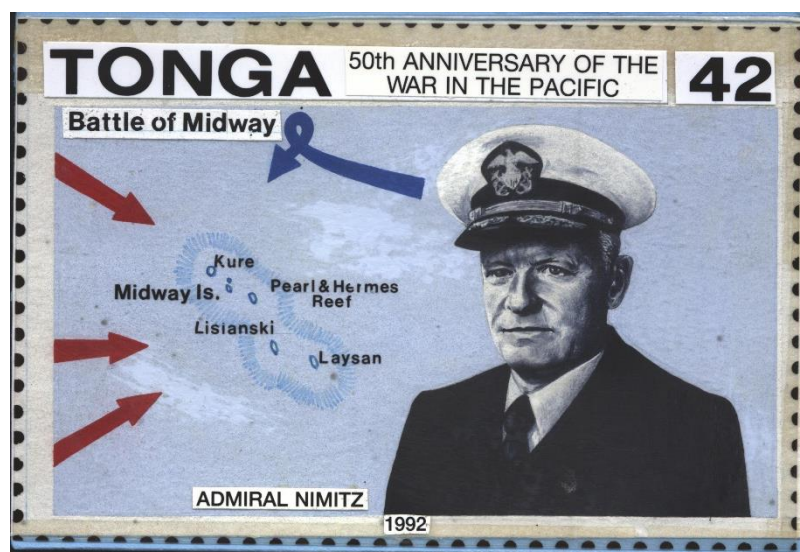
תצוגה בולאית תימאטית הנכללת בתערוכת בולים זוכה לניקוד מהשופטים במספר סעיפי ניקוד. התוצאה הסופית (ועל פיה, המדליה לה זוכה התצוגה) היא הניקוד המצטבר מסעיפים אלו. המציג התימאטי "נלחם", איפוא, במספר חזיתות זו זמנית, ועליו להצליח בכולן, לפחות במידה סבירה.

במאמר זה אנתח את אחד מסעיפי הניקוד – זה הניתן על "מצב ונדירות". בסעיף זה בוחנים השופטים את איכות החומר הבולאי הנכלל בתצוגה, ומאחר ועסקין בתערוכות **בולים**, ברור שזהו סעיף חשוב למדי, עבורו מוקצות 30 נקודות. מטרת המאמר היא להסביר למציג כיצד קובעים השופטים את הניקוד עבור סעיף זה. אם המציגים יפנימו את המסר הרי שהציפיות שלהם תהיינה ריאליות יותר. חשוב יותר, הם יוכלו לדעת טוב יותר אילו פריטים בולאים "שווים את הכסף".

הפריט הרצוי: נדיר, חשוב ובמצב טוב

הניקוד שניתן עבור מצב ונדירות באגף התימאטי צריך להיות מקביל לזה שניתן עבור אותו חומר בולאי באגפי תצוגה אחרים. בהתאם לכך, הקריטריונים להערכת מצב החומר ונדירותו הם אותם קריטריונים בהם משתמשים באגף הקלאסי או באגף תולדות הדואר.

פריט בולאי טוב צריך להיות **נדיר**. נדירות פירושה שמספר העותקים הקיימים מפריט זה הוא נמוך. ככל שהמספר נמוך יותר כך עולה מידת הנדירות של הפריט. מידת הנדירות נקבעת, איפוא, על ידי ספירה של מספר העותקים הקיימים ותו לא. אבל בכך לא די: הפריט גם צריך להיות **חשוב**, כלומר בעל אטרקטיביות לעולם הבולאות בכלל. חשיבות הפריט הינה, למעשה, בדיקת הנדירות היחסית שלו כפי שהיא נקבעת על ידי חוקי ההיצע וביקוש.

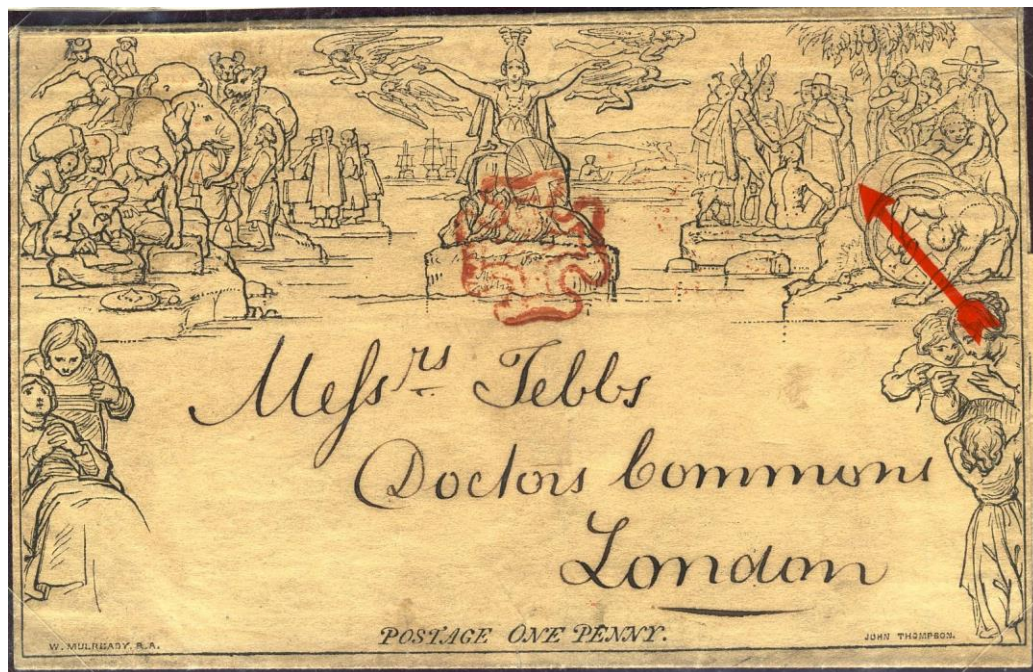
עיצוב האמן לבול של איי מרשל, 1992.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הפריט המוצג לעיל הוא עיצוב האמן (original artwork – באנגלית) לבול של איי מרשל שהונפק בשנת 1992. אין ספק כי זהו פריט נדיר, אשר רק עותקים בודדים ממנו קיימים. יחד עם זאת, ברור בעליל שאין לו (כמו ליתר עיצובי האמן של הבולים המודרניים) שום חשיבות בולאית.

הנה דוגמא הפוכה: מעטפת מאלרדי היא, פריט בולאי מבוקש על ידי אספני בריטניה ועל ידי מגוון רחב של תימאטיקאים (כבר הזכרתי בעבר שיש תימאטיקאים המכניסים מעטפה זו לתצוגה שלהם באופן מאולץ). הפריט הנראה כאן נשלח במאי 1840, כשלושה שבועות לאחר הנפקת המאלרדי. שימוש מוקדם כזה מבוקש מאוד על ידי אספנים רבים, ומכאן שיש לו חשיבות בולאית. אין ספק כי מספר מעטפות מאלרדי בהן נעשה שימוש במאי 1840 הוא גדול מכדי להגדירן כנדירות, ואף על פי כן זהו פריט בולאי מצוין.

מעטפת מאלרדי שנשלחה ב-27 במאי 1840 (חותמת משלוח והגעה מאחור). מאוספו של **זהר נוי**.

השופטים גם נדרשים להעריך את מצבו של הפריט. כאשר מדובר בבול מודרני ברור שאין פשרות: הבול חייב להיות במצב מעולה, ללא שמץ של פגם. במקרים של פריטים נדירים יותר, השופטים לוקחים בחשבון את הקושי במציאת הפריט. הבול הנראה כאן מציג את **אברהם לינקולן**. הבול הודפס בפחות מ-1400 עותקים, והוא מבוקש מאוד על ידי אספני ארצות הברית. המרכז הוא טוב מאוד, אך אינו מושלם (XF אבל לא Superb). בנוסף, ניתן להבחין בשן קצרה אחת בצד ימין. בבואם להעריך את מצבו של הבול השופטים ייקחו בחשבון את נדירותו, כפי שנראה להלן.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

דירוג הנדירות

נדירות משמעותה קיומם של מעט פריטים דומים. ככל שמספר הפריטים הדומים נמוך יותר – כך גדולה מידת הנדירות. הפריט הנדיר ביותר הוא "יחיד" (באנגלית Unique), כלומר שאין ולו פריט אחד נוסף כזה. פריט מוגדר כבעל נדירות ביותר (top rarity) אם קיימים בסך הכל 5 – 2 עותקים ממנו. פריט יקרא נדיר (rare) אם יש ממנו פחות מעשרים עותקים (עבור חותמות או מעטפות) או כמה עשרות (עבור בולים, קונטרסים וכלילים). גם במקרה של הגהות ותשניות יחשבו כמויות של כמה עשרות עותקים ל"נדיר".

דירוג החשיבות

הקושי הגדול ביותר עבור אספנים הוא להעריך את חשיבות הפריט אשר בידיהם. לפחות חלקית זה נובע מחוסר ידע בולאי רחב, ובדיוק בנקודה זו לשופט יש יתרון על פני המציג. כדי לצמצם את הפער אנסה להסביר להלן כיצד נקבעת חשיבותו של פריט.

ראשית, חשוב להבהיר שאין שום חשיבות בולאית לאלמנטים לא בולאים. למשל, מכתב שנשלח לאישיות מפורסמת עשוי להיות נדיר. אבל מאחר ושם הנמען אינו אלמנט בולאי הרי שלמכתב אין שום חשיבות בולאית, ולפיכך המכתב לא יזכה בניקוד עבור נדירות.

אחד מסוגי הפריטים שמציגים רבים שוגים בהערכת החשיבות שלהם הוא פריטים הקשורים להליך הדפסת הבול, החל מהסקיצות הראשונות וכלה בהדפסות הגהה (proofs). מדרג החשיבות בפריטים אלו תלוי בזוהות הבול (עם עדיפות גדולה מאוד לבולים קלאסיים) ובמדינה המנפיקה, בשאלה אם הבול הונפק בעיצוב זה או לא, ובזוהות ההגהה עליה מדובר. הנה רשימה מפורטת בדרגה יורדת של חשיבות:

- חשיבות עולמית: הגהות למרבית הבולים הקלאסיים.
- חשיבות גבוהה: רישומי בולים שהתקבלו, בולים שלא הונפקו.
- חשיבות בינונית: ציורי בולים שנדחו, הגהות צבע ומטבעת, עותקים שנועדו לקבלת אישור סופי.
- חשיבות פחותה: רישומים ראשונים של בולים שהונפקו, הגהות מטבעת של האמנים, ניסיונות צבע לבולאים, הפרדות צבע מודרניות.
- חסרי חשיבות: רישומים ראשוניים של בולים שנדחו, בולים בלתי מנוקבים של צרפת ומושבותיה לשעבר, בולי דוגמא (specimen) מודרניים, חומר צילומי ארכיוני.

מה המסקנה העולה מניתוח זה? הבול הבלתי מנוקב מג'יבוטי הנראה כאן הינו חסר חשיבות לחלוטין, ומשום כך הוא כלל לא יוסיף לניקוד בסעיף הנדירות. כמובן, כל אספן רשאי לקנות פריט כזה לצורך האוסף הפרטי שלו. אבל אם השיקול המנחה של האספן הוא הניקוד בתצוגה, הרי שמומלץ לא להתפתות אחרי פרסומי הסוחרים ("רק 500 עותקים הודפסו") ולשמור את הכסף לפריטים אחרים, ראויים יותר.

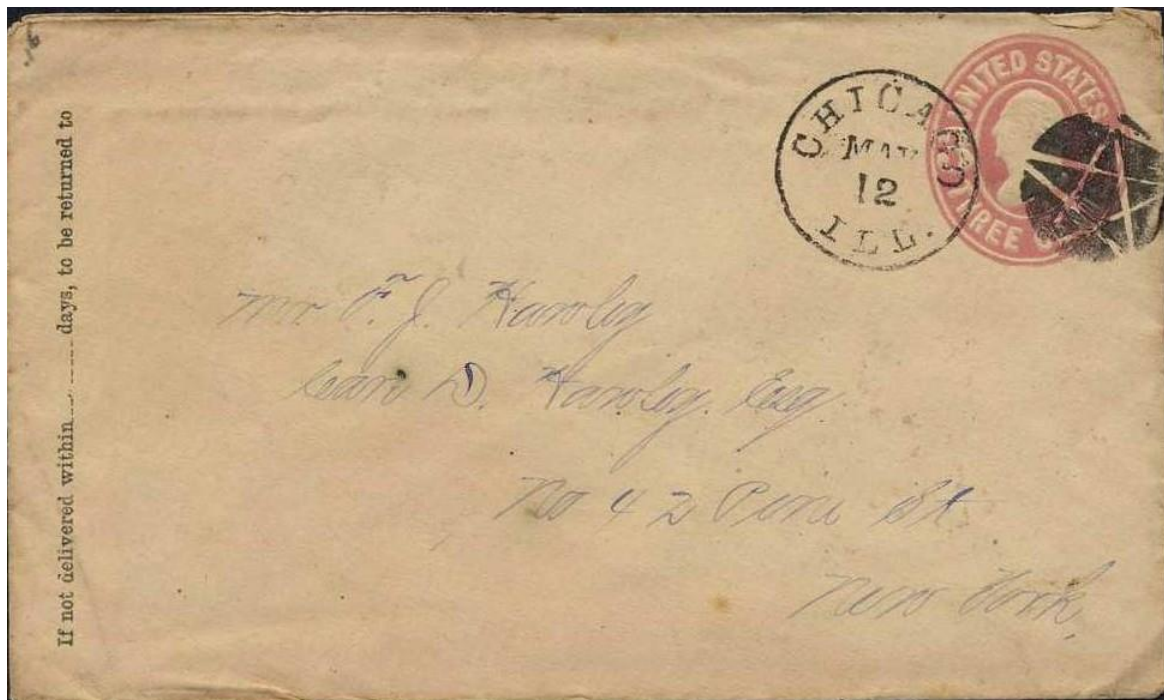

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

סוג אחר של פריט אליו אתייחס כאן הוא החותמות המקושטות (Fancy) מארצות הברית. כאן יש להבדיל בעיקר בתאריך החותמת (חותמות המאה ה-19 טובות בהרבה מהחותמות משנות השלושים של המאה ה-20), ומהשאלה אם החותמת היא על גבי מעטפה מלאה או על בול בלבד. הנה הרשימה:

- חשיבות עולמית: המשובחות שבין החותמות המקושטות של המאה ה-19 על מעטפה.
- חשיבות גבוהה: המשובחות שבין החותמות המקושטות של המאה ה-19 על בול; חותמות מקושטות אחרות מהמאה ה-19 על מעטפה; מעטפות דואר רשום מהשנים 1927 - 1930 (חותמת על גב המעטפה).
- חשיבות בינונית: חותמות של המאה ה-19 על בול; מעטפות דואר רשום מהשנים 1931 - 1934.
- חשיבות פחותה: מעטפות רגילות (לא רשומות) מהשנים 1927-1934.
- חסרי חשיבות: איורים מהשנים 1935-1936 לצד בול חתום.

מעטפה שנשלחה מניו-יורק לשיקגו במאה ה-19 ועליה חותמת מקושטת בצורת כוכב מחומש. הקורא מוזמן להעריך לבד את רמת חשיבותה.

על המציג לזכור כי פריטים משתי הקבוצות האחרונות - חסרי חשיבות או בעלי חשיבות פחותה – אינם משפרים באופן משמעותי את הטיב הבולאי של התצוגה, ועל כן כדאי להימנע מהם. אם כללנו בתצוגה פריטים כאלו לשם גיוון החומר הבולאי על המציג לחפש דרכים להחליף אותם בפריטים איכותיים יותר בהמשך הדרך.

הניקוד עבור נדירות

לאחר שהבנו כיצד ניתן להעריך את החשיבות הבולאית ומידת הנדירות של פריטים בודדים ניתן גם להבין לאיזה ניקוד ניתן לצפות בסעיף זה עבור התצוגה כולה. מקסימום

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הניקוד בסעיף הנדירות הוא 20 נקודות. אקדים ואומר כי רק תצוגות בודדות בעולם כולו זוכות לרמת ניקוד כזו.

נקודת ההתחלה שלנו היא התצוגה בה נכלל חומר רגיל בלבד, ללא פריטים נדירים בעלי חשיבות. תצוגה כזו תזכה את בעליה ב-8 נקודות. מכאן ניתן רק לעלות, בהתאם לכמות הפריטים האיכותיים בתצוגה.

- לפחות שני פריטים יוצאי דופן בכל מסגרת: 9-10 נקודות.
- פריטים יוצאי דופן לכל אורך התצוגה: 12 – 11 נקודות.
- פריטים יוצאי דופן לכל אורך התצוגה ועוד מספר פריטים נדירים: 15 - 13 נקודות.
- פריטים יוצאי דופן עד נדירים לאורך כל התצוגה: 16 נקודות.
- תוספת של פריט או שניים נדירים ביותר: 17 נקודות.
- תוספת כמה וכמה פריטים נדירים ביותר: 18 נקודות.
- פריטים נדירים ונדירים ביותר לאורך כל התצוגה, כולל חומר בעל חשיבות בולאית עולמית: 20 – 19 נקודות.

לצורך סעיף זה יוגדר פריט כ"יוצא דופן" אם הוא נדיר בעל חשיבות בינונית. פריט יחשב לנדיר ביותר אם הוא גם בעל חשיבות גבוהה או חשיבות עולמית. במילים אחרות, אם בתצוגה שלך יש רק תשניות, ציורי אמן והגהות של חומר מודרני (ואפילו בכמות גדולה), אך אין בו חומר נדיר קלאסי אל תצפה ליותר מ-13 עד 15 נקודות מתוך העשרים המוקצות לסעיף הנדירות. רק הכללה של בעל חשיבות גבוהה תאפשר לך, המציג, לקבל 16 נקודות ומעלה.

מצב החומר

מובן מאליו שהחומר הבולאי נבדק לא רק ברמת הנדירות שלו, אלא גם במצבו: האם הבולים ממורכזים כראוי? האם השיניים שלהם תקינות? האם החותמות ברורות? כפי שכבר ציינתי, הניקוד בסעיף מצב החומר מושפע מנדירותו של החומר המוצג. בסך הכל מוקצות לסעיף זה 10 נקודות. המציג המתחיל, שהתצוגה שלו מכילה רק חומר רגיל ומודרני, יזכה ב-5 נקודות בלבד בהנחה שהחומר שלו נמצא במצב טוב.

כאשר התצוגה כוללת גם פריטים יוצאי דופן ונדירים, המציג עשוי לקבל עד 8 נקודות בהנחה שכל הפריטים הם במצב הטוב ביותר האפשרי. הכללתם של פריטים נדירים ביותר תזכה את המציג בנקודה נוספת אם פריטים אלו הם במצב טוב בהרבה מעל הממוצע. לניקוד מקסימלי של 10 נקודות יזכה רק המציג אשר כל הפריטים הנדירים ביותר שלו הם במצב הטוב ביותר האפשרי.

מנחם לדור, חבר ועד איל"ת ויושב הראש הראשון של האגודה, הוא שופט תימאטי בינלאומי. כתובתו: ladorm@gmail.com